

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESEITŐ.

Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. isr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmen-
tesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénz-
tárnokhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Gönczy Pál, a magyarországi tanítók tanítója.

Vannak miniszteri tanácsosok, kiket a tanítók csak a miniszteri rendeletek aláírásából ismernek; Gönczy Pál nem tartozik ezek közé. Az ő nevét minden falusi tanító ismeri, de nem csak hivatalos aláírásából, hanem paedagogiai irataiból is. Hol volna azon tanító, aki pl. Gönczy Pál pályadíjjal koszoruzott ABC-és olvasókönyvét, ugymint az ő vezérkönyvét az irva-olvasás tanításához nem ismerné? Hisz mindkettő nemcsak magyar, hanem német, tót, szerb, román, ruthen és vend nyelven is kapható, s ezek közt az első t. i. az ABC-és olvasókönyv már több millió példányban jelent meg. *A népiskola 1-ső osztályának methodikai ismerete pedig a valódi gyakorlati tanítónak próbaköve, a jó tanító paedagogiai ismerete legjobban mutatkozik a népiskola alsó osztályaiban.*

A tanítók legnagyobb része bizonyosan Gönczy Pál utasítását a földgömbhez, népiskolai épületterveit, földrajzi térképeit, számtani, természetrajzi és természettani falitábláit ismerik.

Az egészségtan még nem volt rendes tantárgy, és Gönczy már akkor irt egy egészségügyi könyvet iskolák számára.

Harmincz évvel ezelőtt a természetrajz tanítása a magyarországi iskolákban még nagyon rossz állapotban volt, és már akkor lépett fel Gönczy Pál egy új reformáló methodikai művel, melynek czime: „Vezérkönyv a növénytan módszeres tanításához” és ugyanazon időben irta „Pestmegye és tájékának viránya” czimű még most is általánosan használt munkáját is.

A ki a magyar tanügy történetét olvassa, azt találja, hogy Gönczy Pál Magyarországbán mint az irva-olvasás, módszer-, egészségügyi, természetrajzi és földrajzi oktatás reformatora és mint a népiskolai munkatánítás uttörője lépett fel; de sok más czélszerű terv és üdvös paedagogiai eszme származik még tőle, melyek még mindig megvalósításukra várnak. Igy pl. ismeretes dolog, hogy Gönczy Pál már 15 évvel ezelőtt a m. kir. honvédelmi miniszter elé terjesztett egy tervet, mely szerint minden iskolában a növendékek a 14. évtől fogva ektatást nyerjenek a katonai gyakorlatokban. Csak most kezdik belátni, hogy ezen terv elfogadása nagyon előnyös lett volna a hadsereg tökéletesítésére és a népfölkelés biztosabb és gyorsabb kiképzésére.

Nincs szándékom a mai cikkben Gönczy Pál gazdag irodalmi tevékenységét ecsetelni; de már ezen néhány felsorolt uttörő mű mutatja, hogy Gönczy Pál teljes joggal mint a magyar orsz. tanítók tanítója te-

kinthető, és hogy paedagogiai művei, röpiratai és beszédeiből sokat lehet tanulni.

De Gönczy Pál nemcsak *elméleti* szempontból a tanítók tanítója, hanem *gyakorlati* és *ethikai* tekintetben is; nemcsak *szavai* hanem *példái, tettei* által is tanít. Magyarország tanítói Gönczy Páltól mindenekelőtt azt tanulhatják meg, miképen kell munkálkodni. E kiváló férfinak *munkaereje* mindazok előtt, kik őt ismerik, valóban bámulatos. E férfinak a munkaerővel párosult *munkakedve* környezetére, munkatársaira és alárendeltjeire serkentőleg hat, és *munkakitartása* fényes bizonyítékot nyújt ép idegrendszeréről, erős akaratáról és szilárd jelleméről. Mindig első a hivatalban és utolsó a hivatalból. És este ismét lehet őt látni vagy hivatalos iratokkal kezében, vagy térképrajzolással vagy irodalommal foglalkozva. Ha megfontoljuk, hogy Gönczy Pál a közoktatásügyi miniszter ur által a kisdedóvás, a gyermekkerti ügy, az összes nép és polgári iskolák, a magasabb leánytanodák, a tanító-képzőintézetek, a kereskedelmi és ipariskolák főfelügyeletével és vezetésével lett megbízva; ha meggondoljuk, hogy mindezen téren az utolsó 20 év lefolyása alatt bámulatos sok újítás keletkezett, akkor megengedjük, hogy ezen nagyszerű tettek és teremtmények a közoktatásügyi miniszter ur mellett leginkább Gönczy Pál genialis munkaerejének és fáradhatlan szorgalmának tulajdoníthatók. Így pl. a budapesti paedagogium, melynek sokoldalú célja, eredeti és czélszerű szervezése tekintetében Európában alig van párja, az ő műve. Gönczy Pál Eötvös alatt a népiskolai törvény létesítésén, Pauler alatt a tanítók- és tanítóegyesületek alapszabályain és Trefort alatt a főfelügyelet és a nyelvtanítási törvényeken buzgón közreműködött. A magyarországi népiskolák jó tankönyvekkel és czélszerű taneszközökkel továbbá egy országos tanszermuzeummal bírnak, melylyel más állam Európában nem dicsekedhetik; és mindezek megteremtésénél Gönczy Pál lényegesen közreműködött.

Mi Gönczy Pál irodalmi és hivatalos működését csak igen röviden vázoltuk; de elegendő arra, hogy minden tanító beláthassa, mire képes egy férfiú, munkaerő, munkakedv és munkakitartás által, és hogy a szorgalom és kötelességérzet tekintetében Gönczy Pál a magyar tanítók tanítójának tekintendő.

De mi Gönczy Páltól még egyéb társadalmi erényeket is tanulhatunk, t. i. hogy miképen kell a *hazát, az iskolát és a tanítókat szeretni!* Gönczy élete és törekvése mindig az volt és most is az, hogy hazáját nagygyá, iskoláit virágzóvá és tanítóit hitfelekezeti különbsége nélkül boldoggá tegye. A haza iránti szeretete, az iskolák és tanítók iránti lelkesedése ugy szavaiból, mint tetteiből kitünik.

Hogy miképen működött Gönczy Pál, azt lehetett látni a különböző nemzetközi kiállításokon: mikép munkálkodott közre fáradhatatlanul azon, hogy Magyarország iskolaügyének elismerést és általánosan megérdemelt dicséretet szerezzen.

A midőn az orsz. tanítóárva-ház Gönczy Pált, az egyesület elnökévé kikiáltá, ő ezen hivatalt szerényen és köszönettel következő okadatolással utasította vissza: „Én t. uraim a szent ügy érdekében nagyobb szolgálatot vélek tenni, ha nem mint elnök működök közre és ennél fogva kérem önöket az egyesület érdekében, új választást eszközölni. De Magyarország tanítói Gönczy Páltól nemcsak *szorgalmat* és *hazaszeretet* tanulhatnak, és ő nemcsak társadalmi erényénél fogva szolgálhat nekünk mintául, hanem még azonkívül oly *egyéni* erényekkel bír, melyeket tulajdonképen egy tanítónak sem szabad nélkülözni. Gönczy Pál a *szerénység, mértékletesség és öntartoztatás* utánzásra méltó mintaképe. A jelen időben, mely a nyilvánosság korszakának nevezhető, midőn gyakran a

legjelentéktelenebb működést nagy érdemnek róják fel, szerénység a leg-ritkább erényekhez tartozik. Gönczy Pál már kezdetben elkerülte azt, hogy működését az ujságokban dicsérjék; ő a tett valódi embere és azt kívánja, hogy maguk a cselekedetek s tettek határozzák meg az ember becsét, úgy hogy attól kell tartanom, hogy mai czikkem, mely ámbár csak néhány tényt közöl életéből, a szerény férfit már kellemetlenül fogja érinteni. Gönczy Pált még soha sem látták valamely fürdő- vagy mulatóhelységben. Míg a tanárok és tanítók a forró nyári — nevezetesen július és augusztus hónapokban vagy a magas Kárpátokban vagy a Balaton vidékén keresik a nyugalmat, üdülést, egészségük helyreállítását, addig Gönczy Pál hivatalában ül és a legközelebbi iskolaév tanrendein és tantervein dolgozik. Csupán október hóban, midőn már a tanítás javában folyik, Gönczy Pál miniszteri tanácsos szabadságot vesz, de nem azért hogy Helgoland tengeri fürdőibe, vagy Olaszországba utazzék, hanem hogy szerény birtokán visszavonuljon, hogy itt saját maga mintagazdászátát tökélyesítse. A gazdászati munka, a családi élet, neki a legjobb üdülést nyújtja. Gönczy Pál tudvalevőleg kitünő bort termel, mely az egész országban jó névvel bír és azért minden borismerő és borkedvelő asztalán található. Csak az ő asztalán nem látható sem az ő általa, sem más által termelt bor, mert Gönczy Pál nem barátja a szeszes italoknak. Gönczy Pál jószágán talán még jeles dohányt is termeszt, de ő saját maga bizonyára nem használja fel, mert nem ismeri a dohányzás szenvedélyét.

Ezen egyéni erényeknek és mérsékletes életmódjának köszönheti Gönczy Pál leginkább testi egészségét, üde szel'emét és magas korát. Aki Gönczy Pált látja és őt iskolaügyekről beszélni hallja, nem tartaná többnek mint 50 évesnek, pedig Gönczy Pál valóban már a 70. életéhez közeledik. Már 20 éves korában, miután Debreczenben a philosophiai tanfolyamot befejezte, kezdé meg tanítói működését mint egyszerű népiskolai tanító Köbölkuton és ezen idő óta tettdús életét a hazai nevelés- és iskolaügynek szentelte. Ezen idő óta mintegy 50 éven át a *sz-retet*, a *munkásság* és *szerénység* fényes mintaképe gyanánt tündököl.

Azért a fővárosban és az egész országban a tanítók indíttatva érzik magukat ezen kiérdemelt tan- és államférfinak 50-éves jubileumát fényesen megünnepeelni.

Azért alakultak helyi és országos bizottságok azon feladattal, hogy a tanítók tanítójának félszázados áldásdus működésére hálájukat kifejezzék. Egy egyszerű alapítvány mutassa az utókornak, hogy a magyarországi tanítók a háladatosság kötelességét nemcsak tanítják, hanem maguk is teljesítik.

Lederer Ábrahám.

Mivel tartozunk Gönczy Pál miniszteri tanácsosnak ?

Az 1868 diki népiskolai törvény a hazai népiskolai ügyet gyökere- sen megváltoztatta és egy egészen új helyzetet teremtett e téren. Az új törvény, szelleménél és irányánál fogva — hiszen Eötvös József báró volt a tervezője — a felekezetenélküli, a közös iskolát tartotta szem előtt, ezt akarta megteremteni, meghonosítani és általánosítani. Az eredmény azonban csak részben felel meg a halhatatlan államférfiu nemes intenczióinak. A felekezetenélküli, vagy közösiskola, mint a törvény nevezi, aránylag csak kis tért hódított az országban; a legtöbbet az állam maga országos költségen állította és a hol vannak, nagyon szemérmesen „a községi iskola“ című fügelevél alatt léteznek. De azért a törvénynek meg volt a bő áldása. A felekezetek, vagy jobban mondva, a felekezetek papjai, kik

iskoláik elközösítését féltették, de mindaddig iskoláikkal édes keveset gondoltak, egyszerre egész hévvel versenyre szálltak a közsiskolákkal; tanképesített tanerőket alkalmaztak, tanszereket szereztek be, új iskolaházakat emeltek, szóval, mindent megtettek, a mi a felekezeti isko'át versenyképesé tehetette, hogy a modern csethal a régi bünöst el ne nyelje. És ez mindenestre nyeresemény. Ez azonban csak a különféle keresztény felekezeti iskolákra nézve áll. Más volt a törvénynek hatása a zsidó iskolákra, más és a legnagyobb mérvben veszélyes is. Az új törvény a felekezetek autonóm jogait az iskoláik körül egész épségökben föntartotta. Az állam a maga részére csak a felügyeleti jogot biztosította.

Van kath. egyház ezer éves belservedezettel, van autonóm protestáns egyház ősrégi organizmussal, de nincs autonóm alapon szervezett zsidóságunk. A kongresszus — fájdalom — episod marad a magyar zsidók történetében, egyéb semmi. Nem is akarok ez alkalommal arról beszélni, hogy siettek a mi községeink iskoláikat nyakra-főre föloszlatni. Gyermekük felekezeti neveltetését fölöslegesnek találták, erről lemondtak: de építettek nagy templomokat, hol karének és orgonaszó mellett elhangzik a lechó daudi — igazán pusztában; mert a templom kong az ürességtől, a szituáció jellemzésére még csak röviden azt is akarom felemlíteni, hogy az orthodoxok chederjeiket nem csak föntartották, hanem most még igazában virágzásnak indították; az a cheder pedig csak akkor nincs, ha a kir. tanfelügyelő jár a falu körül. Az új törvény életbeléptetésével a zsidó népiskola kiszolgáltattott az autonóm zsidó hitközségeknek.

A hazai zsidóság pedig gyakorlatilag is kitüntette, hogy az autonómiát úgy érti, hogy minden hitközség, a legparányibb is, azt teheti iskolájával, a mi neki tetszik. Fogad tanítókat és elcsapja és talán ismét fogadja; az ez idei előljáró felosztlatja az isko'át, a jövő évi előljáró pedig újat nyit. Szóval, minden előljáró úr a maga községében, a tanító pedig a szolga, ki ura kényétől függ. A kongresszusi szabályzaton szervezett községeknek irányadóul szolgált ugyan ezen alapszabályzat, de csak addig, míg a tanítóval vagy a kormánynyal szemben ez neki kedvezett, mihelyt azonban a §-us ellene szólt, „im Handumdrehen“ status quo, vagy orthodox volt az egész község, vagy egy nagy része. Meggyűlt a közoktatásügyi miniszterium baja a zsidó tanítók és hitközségek peres ügyeivel, melyek jóval felülmúlták az összes más felekezetek peres ügyeit. Ez tény, melyet gyakran hallottunk hangoztatni a közoktatásügyi miniszterium II. ügyosztályában, melynek főnöke Gönczy Pál.

És hogy e zürzavar nem csak megszűnjék, hanem eleje is vétessék, egy, nem csak erélyes, hanem bölcsesség és jóakarát által vezetett ügyes kézre volt szükség; oly kézre, mely az összekuszált fonalakat erőszakkal széjjel ne tépje, hanem szakértelemmel megoldja. És ezen kéz Gönczy Pálé volt. Vas következetességgel „hilleli,“ türelemmel, atyai jószággal rövid egynehány év alatt oda vitte a dolgot, hogy a hitközségek ma, igen kevés kivétellel, tanítóikat véglegesítik, hogy a tanítók és hitközségek közti perek majdnem végképen megszűntek, hogy a törvényt szabta szünidők megadatnak a tanítónak mindenhol, még a legkisebb községben is. E nehéz munkát a törvény biztosította „autonómiával“ szemben Gönczy Pál végezte. Mint az orsz, magy. izr. tanító-egyesület egyik munkása, számtalanszor volt alkalom ezen meggyőződést megszerezni.

És most tisztelt kartársak! A haza összes nép- és polgári iskolástanítói, a tanítóképzők tanárai, az összes királyi tanfelügyelők szervezkednek, hogy Gönczy Pál 50 évi munkásságának évfordulóját jövő évi május havában méltóan megünnepeljék. Nagyobbszerű alapítványt szándékoznak megteremteni az országos árvaház javára és neve megörökítésére. Ezen alapítványhoz mi is, egyesületünk is hozzá fogunk járulni; de a fönt fölso-

roltakból az is világos, hogy mi zsidó tanítók, különösen is le vagyunk iránta kötelezve. Egyesületünk azért legutolsó választmányi ülésében elhatározta, hogy a hazai zsidó tanítók nevében külön diszempléket fog annak idején az általános ünnepély keretén belül neki átnyújtani. A hála a legkedvesebb jutalom. Kérjük tehát kartársainkat, kik hálaérzelmeink ily módon való kifejezését pártolni hajlandók, sziveskedjenek köreikben gyűjtést rendezni és a begyűlt összegeket egyesületünk pénztárnokához beküldeni.

Szántó Eleázár,
egyes. elnök.

Magyar-zsidó közművelődési egyesület.

Egy eszme fogamzott meg felekezetünk egyik disze fejében, egy eszme, mely országszerte lelkes viszhangra talált a magyar zsidóság különösen pedig a budapesti zsidó egyetemi ifjuság körében. Egy egyesület megalakítását penditi meg az eszme, mely feladatául tűzné ki a zsidóság közt a culturát terjeszteni. Régen érzett szükségét akar ezáltal pótolni a magyar zsidóság. A ki a zsidó hitközségi és iskolai viszonyokat ismeri, azon szomorú meggyőződésre jutott, hogy azok nagyrésze zilált anyagi viszonyok folytán csak tengődnek. A zsidó felekezeti jellegű iskolák különösen ez utóbbi években ijjesztő mérvben apadtak. Ezen apadást két körülmény okozza. Egyes hitközségek egészen magukra lévén utalva, saját erejükből nem képesek iskolát fentartani. Más helyeken pedig az állam létesít iskolákat, a mi szintén a költséges felekezeti iskolák feloszlását vonja maga után. Mindkét esetben károsul felekezetünk. Mert a zsidó iskola a zsidóság védbástyája. A felekezeti öntudatnak és érzetnek a gyermek szívében oly mérvben való ébresztése és fejlesztése, hogy az onnét ki nem irható legyen, csakis felekezeti iskolában történhet, Vannak a kik ellenszenvvel viseltetnek a felekezeti iskolák iránt, felhóván ürügy gyanánt, hogy az ott serdülő ifjuság nem lesz nemzeti szellemben nevelve. A zsidó iskolák nagy részében elért eredmény az ellenkezőről tanuskodik. A leendő egyesület célja azonban, hogy ezt általánossá tegye. Igaz, hogy a magyarosodás terén a többi felekezetekkel szemben aránylag a legnagyobb eredményt vagyunk képesek felmutatni, de ez csak ösztönözzön bennünket további munkálkodásra. Az egyesület megalakítása érdekében a budapesti zsidó egyetemi polgárság népes gyűlést tartott, mely gyűlés kimondotta az ilyen egyesület megalakításának szükségét és az előmunkálatok megtételére egy 50 tagú bizottságot választott. A bizottság a működés tervét akkép állapította meg, hogy az egyesület feladata lesz egyes iskolák segélyezése, a nem magyar ajku vidékeken, a magyar nyelv sikeres tanítása által érdemeket szerzett tanítók jutalmazása, a szegény sorsu gyermekek könyvekkel való ellátása. Az egyesületnek ily nagyszabásu működéshez nagy pénzalapra lesz szüksége. Egyes kiváló férfiak már megígérték, hogy nagyobb összeggel fognak hozzájárulni az alap megteremtéséhez.

De szükséges, hogy az egész zsidóság, kiki tehetsége szerint járuljon hozzá; legyen az neolog vagy orthodox, mert az egyesület felekezeti kérdéseket nem fog bolygatni. Foglalja magában ezen egyesület az egész zsidóságot, melyből számüzve lesz a felekezeti villongás és terjesszük a culturát hitsorsosaink közt hazánk és felekezetünk dicsőségére és javára.

Wirtschaftler Mór,
orvostan-hallgató.

Az „Izraelita siketnémák országos intézete“ érdekében.

Midőn az 1874. évi május hó 31-én elhunyt boldog emlékezetű Fochs Antal halála előtt három hónappal kelt végrendeletében meghagyta, hogy vagyonának $\frac{5}{8}$ részéből, mely majdnem egy fél millió forintra rugott egy „országos izraelita siketnémák intézete nagyobb mérvben építendő és egy országos intézethez mértén czélszerűen berendezendő“ bizonyára azon cél lebegett szemei előtt, hogy hitsorsosaink mindazon gyermekei, kikkel a természet oly mostohán bánt, a mennyiben megtagadta tőlük a hallást és ennek következtében a beszédtehetséget, ne legyenek továbbra is kítaszitva az emberi társaságból, ne legyenek kényszerítve továbbra is elállatiasodva nőni fel. Oly intézet volt eszményképe, melyben hazánk összes zsidó siketnémái felvehetőek lennének, hol mindnyájukat — kiszakitva őket a szellemi setéségből — a haza hasznos polgáraitra neveljék.

A végrendelet végrehajtói névleg Deutsch Sámuel, Baumgarten Ignác, Neuwelt Ármin és Dr. Pollák Henrik az alapítónak beléjük helyezett bizalmát fényesen igazolták. Felépítették és mintaszerűen berendezték az intézetet, átadva azt 1877. évi november havában rendeltetésének. Az igazgató és tanítók szakértelme és ügyszeretete oly magas színvonalra emelték azt, hogy Europa bármely hasonnemű intézetével bátran kiállja a versenyt.

És mégis az alapító által kitűzött nemes cél nem lett teljesen elérve. Még mindig akad hazánkban elég zsidó siketnémagyermek, ki kiképzés nélkül nő fel. Még mindig akad elég szülő, kiknek midőn gyermekeik felvételéért folyamodnak, az intézeti vezérlő-bizottság, fájdalmas szívvvel bár, de a kérhetetlen pénzügyi viszonyok következtében tagadó választ kénytelen adni. És hogy mily elszomorító ezen tény, az a maga egész nagyságában csak akkor tűnik ki, ha az idevágó statisztikai adatokat felsoroljuk. Hazánkban ugyanis az 1880. népszámlálás szerint 19.874 siketnéma volt ezek közül 759 tartozott felekezetünkhöz, ha tehát úgy mint az érzékenyeknél náluk is az ötödrészt vesszük tankötelesnek, úgy azt találjuk, hogy hazánkban körülbelül 150 oly zsidó siketnéma él, ki iskolaköteles korban van. Ezek közül a jelen iskolaévben az „izr. siketnémák orsz. intézetében 82 van elhelyezve, a váczi orsz. intézetben múlt évben kettő nyerte kiképeztetését, így tehát fele még mindig oktatás és nevelés nélkül nő fel; fele még mindig elzüllik terhére esve a községnek és a társadalomnak.

Az intézet alapítója sejtette, hogy egy oly nagy cél elérésére még az ő tetemes vagyona is kevés, de bizott hitsorsosainak jótékony-ságában és áldozatkészségében. Végrendeletében meg is hagyta, hogy „ha az általam rendelt pénzmennyiség elegendő nem volna úgy a hiány az egész országban eszközöndő gyűjtések útján volna beszerzendő.“

Az intézet vezérlőbizottsága egy ízben fel is szólította egyes községeket az adakozásra, de a felhívásnak, sajnos, nem volt meg a várt credménye. Lehet, hogy a községek akkor bizalmatlansággal viseltettek a „pesti“ intézet iránt; lehet, hogy azt gondolták, ha ők támogatni is fogják azt, a haszon legnagyobb része mégis a pestiekre fog hárulni. De hogy mily kevés okuk volt a bizalmatlankodásra, bizonyítja azon körülmény, hogy a jelenlegi növendékek közül 65, mondd *hatvanöt*, vidékre való. Vajha jelen soroknak sikerült volna a tehetősebb községek figyelmét az intézetre irányozni és őket meggyőzni arról, hogy annak támogatása az egész ország zsidóságának érdekében fekszik. És ennek keresztülvitele nem oly nehéz. Minden egyes község járuljon annak fentartásához, hacsak kis évi járulékkal is, a tehetősebb hitközségi tagok évenként csak egy-két forinttal támogassák, jótékonycélu multságok ered-

ményéből jutassanak egy részt a siketnémák intézetének is. Akkor aztán mindazon zsidó siketnéma gyermek, ki hazánkban van, megmentetnék a társadalom számára és beteljesednék a próféta ama szava, mely a föntnevezett intézet egyik márványtáblájába van bevésve: „Az nap hallani fogják a siketek a könyvnek szavait!” X.

A hármas szakadás.

Irta: **Steiner Ignác**, igazgatótanító Léván.

(Folytatás).

Azt meg kell adni, hogy mind eme magyarázatokban sok történet igazság és mély tudományosság rejlik. Ámde a történeti nevek nem, mint akár a vegyészszerekkéi; a tudósok által lőnek alkotva s forgalomba hozva. A ki azokban systemát keres, gyakran tévutra kerül. Sokszor egy-egy csekélység, valamely mellékes körülmény szolgált alapjául a leghiresebb pártok elnevezésének. Kinek nem jut itt eszébe az angol „whig” szó, mely eredetileg — mint mondják — savót jelent, s mely évszázadokon át tekintélyes párt nevéként szerepelt? vagy a „hugenotta” név, melyről sokáig azt hitték, hogy valami hazajáró Hugó király nevéből kölcsönözött, miglen napjainkban kisült, hogy az nem egyéb, mint a svajczi német „Eidgenossen” francziázált alakja? A farizeusokban csak az esetben lehetne akár terjeszkedőket, akár különváltakat vagy fejtegetőket látnunk, ha kimutatható volna, hogy valamelyik ellenpártnak neve annak ellenkezőjére mutat, mint pl. a jelenleg divatozó „haladó” és „maradó” nevek. Ezen körülmény mindaddig kellő figyelemre nem méltatott, és ez egyik oka annak, hogy a helylyel — közel elmés, sőt alapos értelmezések között egyet sem találnak elfogadhatónak. Nézetünk szerint az esseismus szülőanyja volt a fariseusoknak, s e két fogalom oly szorosán függ össze egymással, hogy csak egymás mellé tartva helyezhető kellő világosságba. Mielőtt tehát véleményünket a „farizeus” név eredetére és jelentésére nézve elmondanók, szükségesnek tartjuk, hogy az esseismus mibenlétével és jelentőségével megismerkedjünk.

„Papok birodalma és szent nép legyetek ti nekem!” (II. Móz. 19. 6.) Ezen üzenet mintegy bevezetésül szolgál a szinai kinyilatkoztatáshoz. Miképen tölthető be e kettős hivatás, világosan nincs megmondva, de igenis jelezve van ott. A szentülés a talmud tanítása szerint (Abodah z. 20, b.) a test tisztántartása által közvetve mozdított elő, és csakugyan Mózes is a népnek a nagy aktusra való egyik előkészületeként ruhájának mosását hagyja meg. Ugylátszik, hogy az esseusok ezt, valamint a nőnimmel való érintkezés korlátozását, — mely szintén a kinyilatkoztatás előtt elrendeltetett — főszabály gyanánt fogadták el. E szabály megtartása életmódjukon piros fonalként végighúzódik, mert a források egyhangzó jelentése szerint e szövetkezet tagjai minden reggel megfürödtek s tiszta fehér ruhát öltöttek. Josephus Zsidó Háboru II. 8. 5.; Élet és szokás 2.) A talmud is a „toble sacharit”-ról emlékezik meg, kik valószínűleg az esseusok rendéhez tartoztak. (Berachoth 22, a.) A fehér ruha viselete, valamint a gyakori fürdés föltétlenül nem lévén előírva a törvényben, a tudósok mindaddig nem jöttek annak nyomára, mi indíthatta az esseusokat e különös életmódra? Nézetem szerint azonban az idéztük felszólítás: „Papok birodalma és szent nép legyetek nekem!” kiindulás pontjául szolgálhatott. Mert valamint a tisztaság a szentülésre, mint a papi rend egyik fötulajdonságára vezet, úgy a fehér ruha a papi méltóság jelképe. Nem szenved kétséget, hogy az esseusok, kik a jeruzsálemi szentélyt kerülték, házukat templomnak, magukat pedig pa-

ELŐMAGYAR ÁLTALÁNOS BIZ

I. TŰZ-, SZÁLLITMÁNY- ÉS JÉGBIZTOSÍTÁS

KIADÁSOK.

Huszonkilencedik évi zárszámla 1886. január 1-től december 31-ig.

BEVÉTELEK.

	forint	kr	forint	kr		forint	kr	forint
I. Tűzbiztosítás.					1885. évi nyereség-számla: maradvány			1186
Kifizetett károk a viszontbiztosított rész levonása után	1614143	76			I. Tűzbiztosítás.			
Függőben maradt károk tartaléka	119219	73			Az 1885. évről áthozott készpénz díjtartalék a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül	1834496	51	
Szerzési költségek a viszontbiztosított rész utáni bevétel levonásával	347296	46			469.522,866 frt 70 krnyi kötött biztosítások után valamint a folyó évben lejárt díjrészletekből befolyt díjak 3.837,493-75			
A tűzbiztosítási üzletet te helő igazgatási költségek és adó	384230	14			levonva: törlesztett díjak 307,751-77			
Behajthatlan követelések leírása	4506	30			viszontbiztosítási díjak 472,245-18			
A következő évek készpénz-díjtartaléka a viszontbiztosított rész levonása után és minden megterhelés nélkül	1795143	62	4261570	01	lejárt visszabiztosítási díjrészletek 575,524-12	2481972	78	
II. Szállítmány-biztosítás.					Az 1885. évben fennmaradt tartalék függőben volt károkért	200181	54	4516650
Kifizetett károk a viszontbiztosított rész levonásával	26410	64			II. Szállítmány-biztosítás.			
Függőben maradt károk tartaléka	8901	13			Az 1885. évről áthozott díjtartalék	14990	98	
Szerzési költségek	8428	61			17,779,018 frt 43 kr. kötött biztosítások utáni díjak 89,203-97			
A szállítmány-biztosítási üzletet terhelő igazgatási költségek	8451	14			levonva: törlesztett díjak 2,023-81			
A következő évek díjtartaléka a viszontbiztosított rész levonásával	11561	78	63756	30	viszontbiztosítási díjak 37,106-77	50073	39	
III. Jégbiztosítás.					Az 1885. évben fennmaradt tartalék függőben volt károkért	7000	67	720650
Viszontbiztosítások és törlések	402846	68			III. Jégbiztosítás.			
Kifizetett károk a viszontbiztosított rész levonásával	745785	85			48.420,773 frt 60 krnyi kötött biztosítások utáni díjak	1343459	29	1343459 2
Szerzési és igazgatási költségek a viszontbiztosítások utáni bevételek levonása után	169391	56			IV. Egyéb bevételek.			
Behajthatlan követelések leírása	6637	44	1321661	53	Beváltott szevények után, valamint egyéb kamatok és árfolyam-nyereség eladott értékpapírok után	366674	07	
A társasági tartaléktőkének kamata			72270	85	Társasági házak tiszta jövedelme	62634	97	429309 0
1886. évi nyereség			637422	34				6362681 0
			6362681	63				

II. ÉLETBIZTOS

KIADÁSOK.

Huszonnegyedik évi zárszámla 1886. január 1-től december 31-ig.

BEVÉTELEK.

	forint	kr	forint	kr		forint	kr	forint	kr
Törlesztett kötvények díja	96020	91			A múlt évből áthozott díjtartalék			10990459	34
Visszaváltott kötvényekért	213816	92			Befolyt díjak: ez évben kiállított kötvények után	250696	39		
Halálozások után kifizetett kárösszeg	600313	23			az előző években kiállított kötvények után	2040531	47		
Lejárt kiadási tőkékért	401217	18			a biztosított tőke emelésére fordított nyeresmények	13100	67	2304328	53
Kínázási biztosításoknál haláleset következtében díjvisszatérítés	34911	49			Múlt évi függőben volt károk tartaléka			122758	01
Függőben levő károk tartaléka	10991	02			illetékek			39162	91
Évjáradékokért	17659	13			Kamatjövdelem			593799	10
Viszontbiztosítási díjak	35221	65							
Bérlővegekért	33110	02							
Irodai bér, postadíjak, nyomtatványok stb.	71919	60							
Fis ti fizetések	51111	66							
Jövedelmi adóért	28523	46							
Orvosi díjakért	11507	53							
Szerzési és díjbehajtási költségek	139851	29							
Behajthatlan tartozások leírása	3962	25	1857730	31					
Díjtartalék ez év végén			11827607	52					
1886. évi nyereség			371110	03					
			14059507	89				14059507	89

Budapest, 1886. december hó 31-én

A Z I G A Z G

Fuchs Rudolf,

Hajós József,

Igazgató-helyettesek: Orzody Vilmos, igazgató.

Fecz Vilmos,
Életbiztosítási osztályfőnök.

A fenti zárszámlákat és mérlegeket megvizsgálván, azokat a törvényben azok egyes tételait a fő- és segédkönyvek

Budapest, 1887. márczius hó 14-én.

A FELÜGYELŐ

Budnyánszky Ferencz.

Torrvai Schosber

OSITO-TARSASAG BUDAPESTEN.

JÉGBIZTOSITÁSI ÜZLET.

VAGYON.

Mérleg-számla 1886. december 31-én.

TEHER.

	forint	kr		forint	kr
Elhelyezett tőkepenézek: az első hazai takarékpénztárnál, az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnál, a m. orsz. közp. takarékpénztárnál, a m. ált. hitelbanknál és m. k. állami kincstári pénztárjegyekben	2459120		Részvényalaptőke: teljesen befizetett 2000 egész részvény á 1000 forint	2.000,000	
Értékpapírok:			Részvényalaptőke: teljesen befizetett 2000 fél részvény á 500 forint	1.000,000	3000000
a) 213,000— frt m. földhitelintézeti 4 1/2% záloglevelek á 99.25%	211,177.50		Társasági tartaléktőke*)		1879041 99
b) 1.052,100— frt m. északkeleti vasut ezüst kötvények á 100%	1.052,100		Tűzbiztosítási díjtartalék készpénzben a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül	1.795,113	62 kr.
c) 1.500,000— m. kir. 5% papírjáradék kölcsön á 93.60%	1.404,000		Szállítmány biztosítási díjtartalék készpénzben a viszontbiztosított rész levonásával és minden megterhelés nélkül*)	11.561	78 "
d) 561,700— frt Budapest főv. 5% kölcsönkötvény á 100%	561,700		Tűzbiztosítási függő károk tartaléka	119,219	73
e) 75,000 Lira olasz alapítványi kötvények á 99.50 = 373,125 ft á 49.70	185,443.12		Szállítmány biztosítási függő károk tartaléka	8904	13
f) Pesti Lloyd társasági kötvények és egyéb értékpapírok árfolyam szerint	229,139.50		Árukülömbözeti számla	286040	20
a fenti értékpapírok után az év végével esedékes kamatok	45,699.92	3719550 44	Dunaparti házadó tartaléka	46175	74
Leszámított és egyéb váltók		293883 20	Különbféle bitelezők	70627	96
A társaság hazai Budapeston		1210000	Előbbi évekről eddig fel nem vett osztalékok	2493	
Különbféle adósok:			Első magyar általános biztosító társaság Lévy-alap		62269 69
a) Pénzkészlet és maradványok a képviselőségeknél		702831 12	Tisztviselők nyugdíjalapja		469205 95
b) Maradványok idegen biztosító intézeteknél.		317033 32	Életbiztosítási osztály folyó számlán		256244 71
Jégbiztosító osztály folyó számlán		228945 82	1886. évi nyeresmény		637422 34
Központi pénzkészlet		13916 94	*) A tartaléktőke az 1886. évi nyeresményből emelkedett.	1.980,078	frt 53 krra
A következő években lejáró díjváltók és díjkötelezvények összege	9.785,067.94		***) A díjtartalék az 1886. évi nyeresményből emelkedett.	1.869,785	frt 45 krra
		8644680 84			8644680 84

JÉGBIZTOSITÁSI ÜZLET.

VAGYON.

Mérleg-számla 1886. december 31-én.

TEHER

	forint	kr		forint	kr
Értékpapírok 10.540,459 frt 75 kr.			Díjtartalék	12.062	89.52
ugyanis:			levonva a viszontbiztosítási díj-díjtartalékot.	234,682	
1007,400 frtnyi magyar földhitelintézeti 5%-os záloglevelek 100 frtjával	5007400		Biztosági alap.		175776 48
72,000 frtnyi magyar földhitelintézeti 4 1/2%-os záloglevelek 99 1/4 frtjával	865460		Kiházasítási tőkék nyeresménye		300872 52
2,960 frtnyi magyar földhitelintézeti 5%-os ércz értékű záloglevelek 123 1/2 frtjával	53055 60		Függőben levő károk tartaléka		109891 02
3,800 frtnyi pesti magyar kereskedelmi bank 6%-os záloglevelei 100 frtjával	93800		Díjleszállításokra vonatkozó nyeresmények tartaléka		1879 10
1000,200 frtnyi magyar északkeleti vasúti 5%-os ezüst elsőbbs. kötvények 100 frtjával	1000200		Előre fizetett díjak az 1887—1889. évekre		1425 82
esztercsehánya-brezovai és piski-vajdabunyadi vasúti els. kötvény	1214974 67		Fel nem vett nyeresmények 1885. évről		15 77
magyar kir. állampénztár-jegyek	2300000		Viszontbiztosító intézetek és mások követelései		45902 09
1262 Lire 50 c. olasz 5%-os járadék és kamatai	5569 48		1886. évi nyeresmény		374140 03
186-ban esed. kamat. és elszám. pénzküldemény	201122 49				
zálog-kölcsönök	139883				
ötvény-kölcsönök	1394923				
viszontbí. kötvény-kölcsönök	18198 17				
központ tartozása folyó számlán	256244 71				
szér- és függönyök s mások tartozásai	286679 23				
		13887510 35			12837510 35

T O S Á G:

Harkányi Frigyes, Lévay Henrik.
Ullmann Károly Pál, aligazgató.

az alapszabályokban meghatározott elvek szerint készülteknek és el teljesen megegyezőknek álltak.

B I Z O T T S Á G:

Erzsébet Zsigmond, Szitáry Izidor.

Jeney Lajos,
a központi könyvezés főnöke.

Kaczvinszky János,
életbiztosítási könyvvivő.

poknak tartották. (Jos. i. h.) Az esseusok életmódját a részletekig ismerjük. Josephus három esztendőt töltött egy Banns nevű esseus társaságában, és ebbeli leírása szófukarsággal épen nem vádolható. Tudjuk, hogy mindenikük ásót hordott magával az ürülék befölldelésére. hogy a szombatot szigoruan megtartották, oly annyira hogy e napon még a házi eszközöket sem mozdították helyeikről. Tudjuk, hogy a kereszténység eme előhírnökei a világ zaját kerülve, magányos vidékre vonultak és idegen elemekkel nem igen érintkeztek; hogy vagyonszűkösségben éltek, ráolvasás vagy susogás által betegeket gyógyítottak. Tudjuk, hogy Istennek nevét oly szentnek tartották, hogy azt sohasem említették, és hogy semmi szín alatt nem voltak rábirhatók oly esküt letenni, melyben Isten neve tanubizonyoságként említettik. Végre egy szemlélődő életmódjuk folytán nem egy közülök mennyei ihletbe jött és a jövőbe látott. Szóval az esseusok története nyitott könyvként tárul fel elénk. Nem úgy vagyunk az „esseus“ névvel magával. Ezt mindedig homály borítja. Lássuk, mit hozott az ebbeli, immár jókora könyvtárra felszaporodott irodalom, napfényre!

(Folytatása következik.)

Levelezések.

Tisztelt szerkesztő ur!

Hitközségünk egy kiváló tagjának emberszereteti apostoloskodásáról akarok ezzel jelentést tenni. Hadd lássanak mások is, miképen a zsidó jótékonyság nem ismer különbséget felekezet és felekezet közt.

A példa erre Deutsch Zsigmond ur, helybeli derék hitrokonunk, és valóban öröm- és büszkeségemnek tartom, hogy nekem jutott a szerencse őt a lapok t. olvasóinak bemutatni, mert Deutsch ur nemcsak emberbarát, hanem a tanügyért is melegen érző férfiú. Hogy pedig állításom nemcsak puszta szó, hanem tény, azt alábbiak fogják bizonyítani.

A mai kornak egyik jellemvonása a jubilálás, mely rendszeren dinomdánomból áll, mi felkeltvén a szegény irigységét, ki sovár szemekkel tekint a gazdag boldog sorsára; Deutsch ur azonban megmutatván, miként lehet ünnepelni, hogy a szegény nép áldása kísérjen bennünket boldog napjainkban is. Ő is hódolván a kor jubiláló szokásának, midőn 50. életévét betöltötte, de eszményi módon. Nevezetes napjának emlékére szép pénzüsszeget osztott szét egyenlően a helybeli három felekezet t. i. az izraelita, r. katolikus és református községek iskolái közt azon kötelezettség mellett, hogy élethossziglan minden születés napján ezt ismételni fogja azon célból, hogy szegény gyermekeknek tankönyveket vásároljanak rajta.

Persze így csak azok ünnepelnek, kik boldogságukat mások boldogításában lelik, és kik az elismerést és jutalmat azon kellemes érzetben találják, hogy ők is hozzájárultak felebarátjuk sorsának könnyítéséhez.

Azonban Deutsch Zsigmond ur nemcsak akkor tesz jót, midőn jubilál, hanem jubilál ő mindig, valahányszor jót tehet. Ugyanis szüleinek aranylakodalmának emlékére évről-évre május havában a szegények közt — tekintet nélkül a felekezetre — pénzt oszt szét. A napokban pedig — miután az aratás rosszul ütött ki és a munkásnép nagy szegénységben él — 200 frtot adott nekik kölcsön kamat nélkül az őszig.

Jellemzésére azt hiszem elegendő volnának az elősoroltak, azonban, hogy megmutassam, mennyire szíven hordja a tanügyet is, még következő adatokat akarom felsorolni: Midőn egyszer értesülvén, hogy iskolánk némely tanszert nélkülöz, nem sok idő telt bele és iskolánkat meglepte egy számológéppel és Gönczy fali olvasó tábláival és mozgatható betűivel; midőn pedig a megyei tanítógyűlésről megjöttem és annak nemes céljáról

és törekvéséről beszéltem, csak egy szavamba került és ő beállt a veszprémmegyei tanító-egylet pártoló tagjai sorába.

Hogy mindezeket felsorolom, tettem egyrészt azért, mivel tartoztam vele a lapok t. olvasóinak, másrészt pedig, hogy hálámat lerójam a nemes férfinak a tanügy iránti buzgalmaért.

Szilas-Balháson, 1887. április havában.

Kellner Fülöp,

okl. főelemi tanító.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Köztudomásu dolog, hogy *Perczel Miklós* ur, Baranyamegye méltóságos főispánja magas állásától felmentetett. Ez alkalomból ma többek közt a baranyamegyei tanítótestület, valamint a pécsi tanítóegylet is, képviselve lévén körülbelül harmincz jeles tanférfiu által, tisztelgett az érdemduis férfinál. A küldöttseg vezére, tek. *Salamon József* tanfelügyelő ur ragyogó ékesszólásával és szivreható szavaival méltatta a dicső hazafi és kiváló emberbarát érdemeit és jeles tulajdonait, röviden vázolvá működését, törekvéseit 1848-ig és 1868-tól e mai napig. A jeles szónok különösen hangsúlyozta a nagyérdemü főispán azon jóindulatát és érdeklődését, a mit számos alkalommal a népnevelés és a néptanítók érdekében taunsított és érvényesített, hogy t. i. több ízben a tanítók gyűlésein megjelenvén a tanácskozásokat legnagyobb figyelemmel végig hallgatta, hogy a tanintézeteket számtalanszor felkereste és a tanulókat és tanítókat szivrehatólag buzdította és lelkesítette és hogy ezen kitüntető nyilatkozatoknál fogva a néptanítói karban oly nemes büszkeséget és öntudatot támasztott, a mely első sorban csakis az ügy javára szolgált. Megjegyzendőnek tartom, hogy a főispán ő méltósága izr. iskolánkat is kitüntette látogatásával, midőn tavál a vizsgát megtartottuk, és hogy a tapasztalt eredménynyel annyira meg volt elégedve, hogy a tanfelügyelő ur ennek folytán „*Dicsérő okmányt*“ intézett előljáráshozunkhoz. A tanfelügyelő ur gyönyörü beszédét harsogó éljenzés követé. Mire a korra nézve ősz, de szellemi üdeségét tekintve ifju hévvel bíró méltóságos főispán meghatottan, majdnem 20 percznyi ideig tartó magvas beszédben felelt, mély sajnálatát fejezvé ki, hogy a nyilvános működésről le kell mondanía; de — úgy mond — a mi a nevelésügyet illeti, arra nézve még elég erősnek és képesnek érzi magát, hogy az ügy és a tanítók javára befolyását érvényesíthesse.

Mindenkor — így végzé többek közt — legnagyobb örömmel tapasztalta az itthelyi és a megyei tanítók serény működését és azon körülményt, hogy a tanítói kar itt oly intelligens, kiváló egyénekekkel bír, kik diszére válnak állásuknak és hogy őszinte rokonszenvét és teljes tiszteletét bírják.

Lelkes éljenzések után a szeretett méltóságos ur a megtiszteltetést újra megköszönte, és így a tisztelgés, mely közel egy óra hosszat tartott, véget ért.

Pécs, 1887. április 20.

Mély tisztelettel

—g.

REICH IGNÁCZ.

(Született 1816-ban; meghalt 1887. április 18-án.)

Minden kornak, minden nemzedéknek megvannak típusai, kik szellemét és jellemét személyesítik s ezek annál jellemzőbbekké válnak, minél inkább ritkulnak. Képviselői, emlékeztetői lévén a multnak, a jelen szülőanyjának, tisztelet és kegyelet tárgyat kell, hogy képezzék a fiatal-

ságnak már azon tudatnál fogva, hogy a birtokává vált vívmányokat csakis azon nemzedéknek köszönheti, melyet ők képviselnek. Mi sem természetesebb tehát annál, hogy a jobbak keblét mély fájdalom fogja el, midőn a régi jó idők egy ily oszlopa összeroskad és porba hull.

Ama zsidó tanítónemzedéknek is, mely a chederből kibontakozva a tudományos alapon nyugvó modern iskolát megteremtette, szintén megvannak még csekély számú typusai s ezek egyik legkiválóbbika a közelmúlt napokban sirba szállt. Reich Ignác, az országszerte ismert író, a pesti izr. normárfőtanoda kiérd. veterán tanítója, ki lelkes hazafisága és hitfelekezete iránti buzgalma által különösen kitűnt, f. hó 18-án utánzásra méltó munkás életének 71. évében t. hó 18-án jobblétre szenderült.

Reich Ignác született Zsámbékon 1816-ban, hol atyja mint hitközs. jegyző szokatlan műveltsége és becsületessége miatt köztiszteletben részesült. A kis „Eizik“ itt nyerte első oktatását az akkori szokás szerint persze csak a héber tudományokban és már 13 éves korában éles szellemével annyira magára vonta a figyelmet, hogy több rabbi a „Chover“-nek adományozásával tüntette ki korához képest bő ismereteiért. — Ezen ajánló levelekkel zsebében és az atyai áldáson kívül semmi egyébbel röviddel ezután két testvérével, Árminnál és Moriczczal (az előbbi az itt Budapesten nemrég elhalt emberbarát, utóbbi később járásorvos Fehérmegyében) Nagyváradra ment, hol már akkor testvérbátyja, Salamon, mint rendes eleni tanító működött, ki is későbben Aradon a híres Chorin rabbi alatt mint a magyarnyelv tanítója a zsidók magyarosításán buzgóan munkálkodott. Ezen derék bátyja vezérlete alatt a magyar és német nyelv eleméit megtanulván, a gymnasiumba lépett és mialatt ezt rendesen látogatta és kitűnő sikerrel bevégezé, a Talmudot is szorgalmasan tanulmányozta. Bevégezt tanulmányai után előbb Pestre került nevelőnek, majd Székesfehérvárra ment tanítónak, hol mindaddig működött, míg a pesti izr. normaliskolához kapott meghívást, melyben nyugalomba vonulásáig körülbelül 30 évig mint a héber és magyar nyelv tanítója és az orsz. vakokintézetében mint hitoktató igazi hazafias szellemben működött.

Irodalmi munkásságát már a magyar szabadság virradásakor, 1847-ben kezdette meg Kossuth „Pesti Hirlap“-jában. Gyakran beszélte, hogy a Dunasor valamelyik házában udvarában egy felfordított hordó teteje volt íróasztala a főváros bombázatása alkalmával. Ugyanezen időre esik „Honszerelmi dalok“ című versgyűjteményének kiadása, mely ép úgy mint hirlapírói munkássága a zsidók magyarosodási ügyének volt szentelve; a haza és nemzet mindenkor alapigéje maradt és e kettőt összhangzatosan kapcsolatba hozni leginkább szerette. Oly gyakran félreismer hazájának és kétszerte félreismer vallásának dicsőítése volt és maradt eszményképe.

Világos után ő is elbujdosott és hat héten keresztül a Zsámbék melletti buzaföldeken lappangott egyik jó barátjával, Friedmann Ignáczzal, a korán elhalt jó nevű íróval; itt együtt tanulták az angol nyelvet, mert Amerikába kivándorolni készültek, de R. meghivatván a székesfehérvári izr. hitközségtől az ottani iskolához, megmaradt a hazában, melyet oly hiven szeretett és oly szívesen szolgált. Bő ismereteivel s a gyermekekkel való kedélyes bánásmódjával a szülői szíveket teljesen meghódította és az iskola hírére oly nagy mérvben emelé, hogy midőn 1851-ben a pesti községtől nyert meghívást, a székesfehérváriak nagy áldozatok árán akarák őt iskolájoknak megtartani; de R. Pesten nagyobb hatáskört látván maga előtt, a pesti állomást elfoglala.

Maradandó érdemeiket az irodalom terén még csak most szerzett magának. Bekövetkezének azon szomorú napok, melyekben a magyar nemzetiség elleni törekvések mindig erősebben léptek fel, midőn az irodalmi ellentörekvés is békőba veretett vagy egészen lehetetlenné tétetett; és a nyilvános mint magánéletben most azon egyformaság vétetett czélba, mely az egyes nemzeteket és fajokat minden jellemzetes sajátágaikból kivetkőztette. Ekkor indította meg R. folyóiratát, a „Beth-El“-t. E folyóirat első füzetét még némi gunynyal fogadták, de minél tovább haladt a múlt és jelen nevezetesebb magyar zsidó férfiak ismertetésében, annal inkább emelé vállalatával a magy. zsidók önértetét és annál nagyobb elismerésre talált bel- és külföldön. Többi között a Londonban megjelenő világhírű zsidó lap, a „Jewish Chronicle“ dicsőítőleg ismerte el benne a meleg hazaszeretettel párosult vallási kegyeletet.

A magy. zsidók egyenjogosítását a maga részéről számos hirlapi cikkel igyekezett előmozdítani, melyek a különféle főv. napi lapokban és különösen a „Magyar Izraelita“-ban jelentek meg. Az utóbbi lapban jelent meg a „Boeherl“ című elbeszélése is, melynek tárgyát — mint e cikk írójának mondá — saját életéből meríté és mely az ifjú zsidó olvasót mély és benső megindulás nélkül nem hagyhatja. Több jeles költeménye közt legkiválóbbak „Zsidó hangok“ és „Zsidó kovácsdal“. A „Zsidó parasztság“ című tudományos cikksorozat nemcsak általános tetszésben részesült, hanem

ritka jártasságot és avatottságot is tanusított a bő Talmud kutforrásaiban. E cikksorozatnak főleg az volt a célja, hogy vele hitrokonait a mezőgazdasági foglalkozásra buzdítsa, mert ő már akkor kezdé kiérézni, hogy a zsidók egyenjogúsága csak akkor válhat ténylegessé, ha a hitsorosok számot vetve Magyarország agricuturális voltával, tömegesen szánják magukat a földmivelés és kézi ipar gyakorlására. Ezen ügyekezetének egy nagyobb önálló munkájában, a „Beth-Lechem“-ben is adott kifejezést; e munkája a londoni világkiállításán diszoklevéllel lett kitüntetve.

Szakadatlan és hitsorssai érdekében örökké élénk buzgalma és lankadatlan lelkesedése az igazságos ügyért támasztotta benne élete utolsó éveiben a tervet, hogy a sokat megtámadott, mert nem ismert Talmudot a nem zsidó közönség számára is hozzá férhetővé tegye. Irodalmi hagyatékát képezi az ezen eszme révén nagy szorgalommal lexikon-szerűleg összeállított és magyar nyelven írt „Talmud bölcsességek“ több kötetre menő munkája, melyet a megboldogultnak unokaöccse, dr. Reich Miklós, főv. gyógyintézeti tu ajdonos, szakemberek segítségével fog kiadásra juttatni.

R. irodalmi művei, mint látszik, inkább a felnőtt hitsorsosoknak vannak szánva; de azért meg nem feledkezett az iskoláról, a kisdedekről sem, kiket teljes szivből szeretett; lefordította ugyanis Mózes első könyvét és a Hagadát magyar nyelvre és ez utóbbi általános elterjedésnek is örvend.

S mit mondjunk róla mint emberről, mint barátról? Nemes lélek, szilárd jellem, önzetlen felebaráti szeretet és feláldozó barátság mind megannyi diszei voltak egyszerü, puritán életének, társalgása pedig szikrázó humorjánál fogva mindenkire nézve élvezetes vala. Élcei közkincscsé és szellemes mondásai közmondássá váltak. Legjellemzőbb azon karakteriztikon, melylyel a zsidó tanítókat illette mondván: A tanítók a zsidók zsidói; más szóval: az üldözöttek üldözöttjei.

Reich egész életét a hazának és felekezete boldogulásának szentelte. Nemes önfeláldozással támogatót minden szükölködött, ő, kire a költő következő szavai jobban mint bárkire ráillenek: „Les gens, qui n'ont pas assez de pain, sont le seuls, qui partagent avec ceux, qui n'en ont pas de tout.“ (Azon emberek, kiknek nincsen elegendő kenyerek, az egyedüliek, kik azokkal osztozkodnak, a kiknek semmijök sincsen.) Tanítótársainak egész martyriumát ő maga is átérezte és a maga részéről törhetetlen nemes jellemével a tanító súlyos föladatait minden anyagi korlátozottsága daczára, soha nem lankadó ügybuzgalommal, magasztos önmegtágadással teljesítette. — Örök világosság fényeskedjék neki, emléke pedig áldott legyen közöttünk! *Dr. Zsengeri Samu.*)*

EGYLETI ÉLET.

Pályázati eredmény.

A magyar és német nyelvgyakorlók megírására kiírt pályázatnak eredményére nézve az alább következő jegyzőkönyvben adunk t. tagjainknak értesítést. E jegyzőkönyv a közp. választmánynak f. é. április 1-én tartott ülésében olvastatott fel és a választány annak értelmében határozott. A német nyelvgyakorló megírására méltatott pályázó a jeligés levélke szerint Mendl Lajos tanár, a magyar nyelvgyakorlókra vonatkozó munkálatok elégteleneknek találtattak és így a jeligés levélké a választmányi tagok jelenlétében megégettettek. A választmány egyuttal dr. Banóczy József, dr. Zsengeri Sámuel és Halász Náthán urakat küldte ki, hogy a magyar nyelvgyakorlók ügyében együttesen tanácskozzanak és a további teendőkre indítványt tegyenek.

*) R. életrajza már 1865-ben jelent meg a „Vasárnapi Ujságban,“ melyben e lapok szerkesztője közölte; ebből merittem egy részét az adatoknak

Jegyzőkönyv

az 1887. márczius 29-ikén tartott bíráló bizottsági ülésről. Jelen vannak a bíráló bizottság tagjai: Szántó Eleázár elnök, Ózer Zsigmond, Radó Vilmos, Schön József és Bánóczi József jegyző.

Az országos tanító-egyesület által 1886. október 21-kén „*magyar és német nyelvtani gyakorlókönyvek szerkesztésére*“ kiírt pályázatra összesen négy dolgozat érkezett be, három magyar és egy német.

Az 1. sz. „*Nyelvében él a nemzet*“ jeligével komoly törekvés és elismerésre méltó buzgóság gyümölcse; de az előadott tervezet többet ígér, mint a mennyit a dolgozat bevált, a mely nem egy helyütt a darabosság és fárasztó elmeművelet benyomását teszi.

A 2. sz. „*Speak gently to the little child stb.*“ jeligével ügyes kézre és művelt före vall, de a paedagogiai tapintatnem egyszer cserben hagyja: anyaga túlsok, szabályai némelykor fogyatékosak és pontatlanok; azonfölül helyesirása egyenlőtlen s a mi fő, nyelvezete sem mindig kifogástalan.

A 3. sz. „*Desiderantem quod satis est stb.*“ jeligével csupán tervezet, pedig a kivitel egy részlete mutathatta volna csak meg, ura-e a szerző az anyagnak, a tapintatnak, a módszernek? S e tervezet magatulnagy; részletesebb grammatikát a gymnasium IV. osztályában sem tanítanak. Az első ok miatt nem felel meg e dolgozat a pályázat formai, a második miatt a tárgy paedagogiai kellékének.

Mind a három dolgozat szerzője azonfölül figyelmen kívül hagyta a pályázat azon lényeges föltételét, miszerint a tervezet egy töredéke részletesen kidolgozandó. Még az 1. és 2. számú is csak rántul a szabályra, de nem formulázza, nem stilizálja. Pedig az egyesület nem tan- és anyagtervet várt, mely hiszen a kormány által kiadott utasításban, nagyjában legalább, úgyis megvan; hanem oly nyelvkönyvet kívánt, mely az általa kiadott olvasókönyvek alapján egyszerűen, világosan és ügyesen adja elő a nyelvtani szabályokat. Szerzőknek pedig épen e részbeli képességéről a bíráló bizottságnak a beadott dolgozatokból lehetetlen volt meggyőződést szereznie s e szerint — bár az 1. számút elismeréssel és méltánylattal említi föl — sajnálattal kénytelen kijelenteni, hogy a magyar dolgozatok egyikét sem ajánlja elfogadásra, illetőleg kiadásra.

A 4-ik számú „*Ein Mann, der recht zu wirken denkt stb.*“ jeligével, pontos és tartalmas dolgozat. Egyetlen német pályázat, de fölér akárhány középszerűvel. A bírálónak így nemcsak kevés, de kellemes a dolga: elismeréssel adózhat munkának és munkásnak. A paedagogiai tapintatot és ügyességet külön ki kell emelni; mint vezet át a patriarkák életéről a főbb grammatikai témákhoz, az elbeszélésekről az ígére, a kérdő mondatról a rejtvényre stb. föltétlen dicséretet érdemel. Önállóan fogalmazott mondatai, apró történetkéi, levélkéi mind egyformán célütők. Bevezetésében kifejtett elve, mely szerint a német nyelv írásmódja tanítását és szóbősége megszerzését a nyelvkönyv szükséges első részeül tünteti föl, igen helyes és kívánatos, hogy a szerző megirandó munkájában csakugyan így járjon el.

Mindezek alapján a bíráló bizottság a 4. sz. munka szerzőjét a német nyelvkönyv elkészítésével megbizandónak tartja, egyuttal élénk örömeinek adván kifejezést a fölött, hogy kiírt pályázata ily kitünő erőt ösztönzött a munkára.

K. m. f.

Szántó Eleázár,
a b. b. elnöke.

Bánóczi József,
a b. b. jegyzője.

— **Boldogult Gans Dávid** nevét viselő és egyesületünk által kezelt alapítvány ez évi kamatjait, 16 frtot, f. é. június hóban tartandó választmányi ülésben az alapító levél értelmében oly tanítóképző intézeti hallgatónak fognak odaitéltetni, ki egy tanítónak a fia és a budapesti izr. tanítóképző intézetet kellő sikerrel látogatja. Előnyben részesül az, a kinek atyja egyesületünk rendes tagja. Ez ösztöndijra pályázók felkéretnek, hogy a fent említett körülményeket igazoló okmányokat a folyamodvánnyal együtt május hó 10-ig ezen egyesület elnökségéhez (VII., sip-u 12.) beküldjék.

V E G Y E S E K.

— Egyesületünk kiadványainak száma immár tizenöt. A legifjabb szellemi termékünk a következő czim alatt jelent meg e napokban: „**Bibliai történet felső nép-, polgári- és középiskolák használatára.** Irta **Radó Vilmos.** Ajánljuk e művet a t. tanítótársaink, hittanáraink és általában hazánk zsidó hitfeleinknek b. figyelmébe. Ára kötve 50 kr. — Kiadóink **Singer és Wolfner** czég (Budapest VI., **Andrássy ut 10.**) esetleg készek mintapéldánnyal szolgálni.

— **Magyarország helységnévtára** czimű munka jelent meg e napokban **Dvorzsák János** tollából. E mű két vaskos kötetre terjed. Az első kötetnek tartalma hazánk összes társadalmi viszonyainkról nyújt némi tájékozást, a betürendes részben pedig utmutatóul szolgál a második kötet használatára, melyben megyék és járások szerint minden egyes község (s lélekszám hitfelekezetek szerint) van elősorolva. Egyes fejezetek a következők: Egyetemes rész (megye, terület, lélekszám, nemzetiség,) politikai beosztás, a megyék beosztása, királyi közjegyzők, államépítészeti hivatalok, országgyűlési követválasztási kerületek, consulatesok, igazságszolgáltatás, a megyék beosztása különböző szempontból, pénzügyi beosztás, adóhivatalok és még talán 50 különböző állami és magánintézményekre vonatkozó pontos jegyzések, melyek közt a tanítók előtt a következő fejezetek kiváló becsesl bírnak: az iskola takarékpénztárak, iskolaügy, tanítóképezdek, hittani intézetek, kir. tanfelügyelőségek, izraeliták, egyesületek stb. stb. — E mű ára 10 frt, két diszkötetben 12 frt. és a „**Havi Füzetek**“ czimű kiadóhivatalának tulajdonát képezvén csak ott (Budapest, II. **Donáti-utcza 3.**) megrendelhető.

— „**A magyar zsidó ifiúság lapja**“ czimű folyóiratot mint tanulságos erkölcs-nemesítő és mulatságos olvasmányt ajánljuk t. kartársaink figyelmébe, mely fiatalságunknak különösen a nagy szünidőben sok élvezetet fog nyújtani. Ára egy egész évre 4 frt, negyedévre 1 frt 30 kr. és **Halász Náthán** szerkesztő urnál (Budapest, VII., **Rombach-utcza 7. sz.**) előfizethetni.

— **A nyugtázás** április hóban történt befizetésekről térszüke miatt a jövő számban hozzuk.

Kérelem. „Husz év a magyar zsidók egyházi életéből“ czimű munkát e nyár folyamán — Isten kegyelméből — sajtó alá fogom rendezni.

Minthogy azonban felekezetemnek egy teljes történelmi becsesl bíró hézag nélküli művet ohajtok adni, szellemi támogatására van egyelőre szükségem. Tisztelettel felkérem tehát hazánk zsidó hitfelekezeti tudósait, lelkészeit, tanárait és tanítóit, hogy a fent

megnevezett munkám következő XVIII. fejezet egyik vagy másikához becses dolgozataik átküldése által támogatni kegyeskedjenek. A kut-források, adatok és egyéb önálló dolgozatok az igen t. beküldők neve aláírásával fog megjelenni. A munka csak a legutóbbi 20 évet az az 1867-től 1887-ik évig történeteket fogja felölelni. A munka XVIII fejezeteinek czimei: I. Az egyenjogusítás. II. A congressus. III. A magyarosodás. IV. A rabbiképezde. V. kulturális törekvések, irodalom. VI. Magyar zsidó tanügy. VII. Országos izr. tanítóegyesület, annak működése. VIII. Templomaink és iskoláink. IX. Zsidó lelkészek. X. A magyar kormány rendeletei. XI. A zsidó anyakönyvek rendezése 1924/885 sz. XII. A zsidó felekezet egyházi autonómiája, hogyan respektáltatik az? XIII. A két iroda. XIV. közös ellenségünk, az antisemitismus. XV. A magyar zsidók mellözése községi, városi, megye és országos hivatalok betöltésénél. XVI. Kötelességek és jogok. XVII. Hitközségeink. XVIII. Ifju Izrael (E fejezetben a legutolsó 20 év alatt feltűnt zsidó ifjak rövid életrajzai kéretnek, s pedig kik nyilván szerepletük, szorgalmuk és mély tudományosságuk által akár az irodalom, a nemzetgazdaszat, ipar és kereskedelem, a tudomány és szépművészetek, festészet, zene stb. térein hervadhatlan babérokat szereztek) E munkához függelékül megjelen: A magyar zsidó papság és néptanítói kar teljes név és czimtára. Tisztelettel ismétlem tehát szerény kérésemet, méltóztassanak a nevezett t. körök, munkám tökéletességét elősegíteni és nagybecsü dolgozataikkal legkésőbb t. é. július 1-éig alóbbirottat megtisztelni. A nagy szünidő kezdetével általa a mű sajtó alá rendeztetik. Battonyán Ušanádm. 1887 április 18. Mély tisztelettel Spitzer Ignácz, battonyai zs. néptanító.

— **Hymen.** *Barta Lajos*, losonezi tanító és hitközségi jegyző f. h. 25-én Béren, Kűszner Mór földbirtokos kedves leányával Jólánnal jegyet váltott. Üdvözljük!

Pályázat.

A pesti izr. hitközségnél az 1887/88. iskolaév elejével a következő állások töltendők be:

1. A főv. középiskolákba (esetleg polgári iskolákba is) kiküldendő **vallás-tanár** állása: pályázóktól theologiai és peedagogiai szakképzett-ség kívántatik meg, ugmint annak kimutatása, hogy főiskolai tanulmányokat sikerrel végeztek. Képesített középiskolai tanárok, kik egyszersmind a zsidó vallásos tudományban való jártasságot mutatnak ki, elsőbbséggel birnak. Ez állással heti 24 köteles tanítási óra mellett 800 frtnyi évi fizetés és 200 frtnyi lakbérpótlék van egybekötve.

2. A főv. népiskolákba kiküldendő II. fokozatu **vallástanító állása**; ez állásra, melylyel hetenkinti 24 köteles tanóra mellett 650 frtnyi évi fizetés és 150 frtnyi lakbérpótlék van egybekötve oly tanítók pályázhatnak, kik a népiskolai tanításra képesítő oklevéllel birnak és annak kimutatására képesek, hogy héber tanulmányokkal sikerrel foglalkoztak.

Pályázni kívánók sziveskedjenek életkorukat, családi állapotukat, képesítésüket és eddigi alkalmaztatásukat kimutató bizonyítványokkal felszerelt folyamodványaikat május hó 15-ig a pesti izr. hitközség titkári hivatalában benyújtani.

Budapesten, 1887. évi április hó.

A pesti izr. hitközség elöljárósága.

Szerkesztői üzenetek: K. M. Nagy-Kanizsa. A „bibliai növényisme“ folytatását várva várjuk.

Schlesinger Ignácz nyomdája. Budapest rostély-utca (Károlykaszárnya) 3. sz.